

ارتباط آراستگی مرد با عفت زن

موضوع این نوشتار جایگاه آراستگی مرد برای همسرش و نقش آن در افزایش عفت زن و پاکی جامعه است.

راضیه ناطقی؛ دانش پژوه کارشناسی ارشد جامعه المصطفی العالمیه مشهد

چکیده

موضوع این نوشتار جایگاه آراستگی مرد برای همسرش و نقش آن در افزایش عفت زن و پاکی جامعه است. فرضیه اصلی این نوشتار اینست که همانطور که زن باید در محیط خانه برای همسر آراسته باشد، مرد نیز باید برای همسرش اینگونه باشد. با مراجعه به احادیث رضوی و سیره معصومین علیهم السلام، صحت فرضیه مزبور به اثبات میرسد و ضرورت آراستگی مردان برای همسر خویش روشن میشود.

مقدمه

اسلام اهمیت زیادی به نظافت و آراستگی ظاهری داده است. جایگاه این اصل زمانی فزونی می یابد که در روایات، نظافت، جزء ایمان^[۱] و از اخلاق انبیاء علیهم السلام^[۲] شمرده شده است. رعایت این اصل، برای هر مؤمنی شایسته است. بر طبق آموزه های اسلامی، زن باید در تعاملات اجتماعی، از اظهار زینت^[۳] در برابر نامحرم بپرهیزد، اما در محیط خانه، خود را برای همسرش آراسته کند.^[۴] نکته قابل توجه آن است که اسلام آراستگی و زینت را مخصوص زنان نمی داند، بلکه به مردان نیز سفارش میکند که در فضای خانه با ظاهری آراسته برای همسر خویش حاضر شوند تا بدین وسیله هم محبت میان آنان بیشتر شود و هم عامل مهمی برای پاکدامنی زنان باشد. علاوه بر این، برخی باورها در اذهان جامعه به ویژه متدینین، ممکن است دینداری را صرفاً عمل به مناسک عبادی و برخورداری از باطنی پاک بدانند که در آن آراستگی ظاهری به خصوص در خانه و برای همسر، چندان ضروری نیست.

اسلام آراستگی و زینت را مخصوص زنان نمی داند

امام رضا علیه السلام در روایتی، یکی از دلایل فاصله گرفتن زنان از پاکدامنی و عفت را، بی توجهی مردان آنها به آراستگی خود و مرتب نکردن ظاهرشان بیان نمودند.^[۵]

بر این اساس، سؤال اصلی این نوشتار اینست: آیا آراستگی و زینت فقط اختصاص به زن دارد؟ نظر آموزه های دینی در مورد آراستگی مرد برای همسرش چیست و این عمل چه ثمراتی برای فرد و جامعه دارد؟

هدف از نوشتار پیش رو، آگاهی دادن به مردان به منظور توجه بیشتر به نیازهای روانی همسر خویش است. آنچه ضرورت پرداختن به این مسأله را ایجاد میکند، جایگاه والای آراستگی در اسلام، به ویژه آراستگی مرد برای همسرش و نقش کلیدی آن در افزایش عفت زن و کاهش فساد در جامعه است. در ادامه از منظر توصیفی - تحلیلی بدین مهم می پردازیم.

۱- جایگاه آراستگی در اسلام

آراستگی و آراستن به معنای زینت دادن و تزیین کردن است. معانی دیگری مانند منظم، مرتب، هماهنگ، آماده کردن و مهیا بودن نیز برای آن بیان شده است. (فرهنگ فارسی، معین، ج۱، ص ۳۰) آراستگی از اهمیت زیادی در اسلام برخوردار است. در قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام بارها از زینت، آراستگی و زیبایی سخن گفته شده و به آن توصیه شده است. قرآن کریم در آیه «فُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ» (اعراف: ۳۲)^[۶] به جواز استفاده از زینت های الهی اشاره کرده است. همچنین به انسان ها توصیه کرده هنگام عبادت، خود را بیارایند. (اعراف: ۳۱) امام صادق علیه السلام نیز فرمودند: «خداوند زیبایی و آراستگی را دوست دارد و نکبت و بدحالی را مکروه دارد و خداوند دوست دارد وقتی نعمتی به بنده اش ارزانی می کند، اثرش را بر او ببیند. پرسیدند: چگونه؟ حضرت فرمود: لباسش را تمیز نگه دارد و خود را خوشبو سازد...»^[۷] امام علی علیه السلام که خود در نهایت ساده زیستی بود، اما سهل انگاری در آراستگی را نمی پذیرفتند. آن حضرت از جمله صفات پرهیزگاران را آراسته بودن در عین تهیدستی می دانستند.^[۸]

در قرآن کریم و روایات معصومین بارها از زینت، آراستگی و زیبایی سخن گفته شده و به آن توصیه شده است.

امام رضا علیه السلام با بیانات گوناگون از آراستگی سخن گفته اند و خود نیز هنگام حضور در میان مردم، آراسته بودند. نقل شده است گروهی از مردم خراسان خدمت امام رضا علیه السلام آمدند و بر لباس هایی که ایشان پوشیده بودند ایراد گرفتند. حضرت به آنان فرمودند: یوسف علیه السلام پیامبر و فرزند پیامبر بود، پارچه های دیبا می پوشید، در مجالس آل فرعون می نشست و این لباس ها و معاشرت ها، او را از مقامش فرو نیاورد ... خداوند چیزهایی را حرام کرده و بین کوچک و بزرگ آن فرق نگذاشته است و چیزهایی را حلال کرده و بین بزرگ و کوچک آن تفاوتی قرار نداده است.^[۹] بزنطی نیز از امام رضا علیه السلام روایت کرده که فرمودند: پدرم فرمود: نظر شما درباره لباس زیبا چیست؟ گفتم: در اخبار رسیده که امام حسن علیه السلام لباسهای زیبا می پوشید و امام جعفر بن محمد علیهما السلام لباس های تازه می خرید، در آب فرو می برد، سپس می پوشید. به من گفتند: تو هم بیوش و خود را نو کن، زیرا علی بن الحسین علیهما السلام جبه های خز را پانصد درهم می خریدند و مطرف^[۱۰] خز^[۱۱] را پنجاه درهم خریداری می کردند و زمستان می پوشیدند. بعد آن را می فروختند و به فقرا انفاق می کردند و می فرمودند: بگو: «چه کسی زینت های الهی را که برای بندگان خود آفریده حرام کرده است؟!»^[۱۲] سیره نبوی نیز این چنین بود که هرگاه قصد خروج از خانه یا پذیرفتن کسی را داشت، موی سر خود را شانه می زد، خویشتن را می آراست و برای آنکه تصویر خود را ببیند، در ظرف آبی می نگریست.^[۱۳]

امام رضا علیه السلام با بیانات گوناگون از آراستگی سخن گفته اند و خود نیز هنگام حضور در میان مردم، آراسته بودند.

۲- آراستگی زن و شوهر برای یکدیگر

آراستگی و تمیزی امری فطری بوده و مطلوب همه انسان هاست و آرایش زن برای شوهرش نیز از جایگاه خاصی برخوردار است. در روایات متعددی به زنان سفارش شده تا خویشتن را برای همسر خود بیارایند.^[۱۴]

هرچند آراسته بودن، برای زنان تأکید بیشتری شده و توصیه شده برای شوهرشان زینت کنند، تا جایی که در صورت عدم رعایت زن نسبت به نظافت و آراستگی خود در صورت خواست شوهر، مخالفت وی مصداق نشوز و نافرمانی است،^[۱۵] اما از جمله حقوق زن نیز اینست که همسر خویش را به صورت آراسته ببیند؛ نکته مهمی که گاه مغفول واقع می شود.

در حدیثی وظایف مرد نسبت به همسرش این گونه بیان شده است: «بر مرد واجب است که غذا و لباس همسرش را تأمین کند و با صورت و قیافه بد بر او ظاهر نشود. اگر چنین کرد، حقتش را ادا کرده است».^[۱۶] امام باقر علیه السلام نیز فرمودند: «زنان دوست دارند در مرد همان چیزی را ببینند که مردان دوست دارند در زنان ببینند؛ یعنی زینت و آراستگی را».^[۱۷] پس همان طور که مرد دوست دارد همسرش آراسته باشد، خود نیز باید این گونه باشد: «اگر آراسته نباشی، آیا خوش داری که همسرت را نیز مانند خودت ببینی؟! ... او نیز چنین است».^[۱۸]

سیره اهل بیت علیهم السلام چنان بود که رغبتی به دنیا و مظاهر آن نداشتند، اما هنگام حضور در کنار همسر خویش، به زیباترین لباس‌ها مرتین بودند، چشم‌هایشان را سرمه و محاسن‌شان را معطر می‌کردند و این‌گونه حق بانوی خانه خویش را ادا می‌کردند، اما در غیاب همسرشان، لباس ضخیم می‌پوشیدند و در اتاق‌شان ساده و به دور از زینت بود.^[۱۹] همچنان که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله در پاسخ به رفتار مردی که با بی‌توجهی نسبت به نیازهای همسرش، به عبادت مشغول بود فرمودند: خداوند مرا به رهبانیت (دوری از حلال دنیا) نفرستاده است، من مبعوث شده‌ام به شریعت پاک و آسان، من روزه میگیرم، نماز میخوانم، با همسرم آمیزش هم میکنم، هر کس روش مرا میخواند، به من اقتدا کند.^[۲۰]

از جمله حقوق زن نیز این است که همسر خویش را به صورت آراسته ببیند.

۳- آراستگی مرد عاملی برای عفت زن

اکنون این سؤال مطرح می‌شود که چرا اسلام در عین تأکید بر زینت زن برای شوهر در چارچوب خانه، به آراستگی مرد نیز توصیه کرده است؟ چرا ائمه اطهار علیهم السلام انجام این عمل را عامل عفت زن شمرده‌اند؟ چگونه آراستگی مرد موجب پاکدامنی زن و در نتیجه کاهش فساد در جامعه می‌شود؟ برای پاسخ به این سؤال ابتدا باید جایگاه خانواده روشن شود.

خانواده مهم‌ترین نهاد اجتماعی است. تربیت افراد، وظیفه این نهاد است. سلامت جامعه نیز وابسته به سلامت و پایداری خانواده است. استحکام بنیان خانواده بسیار مهم است و باید از هر عملی که باعث خدشه در پایه‌های آن شود به شدت اجتناب کرد. زن و شوهر به عنوان ارکان اصلی آن، وظیفه حفظ کیان خانواده را بر عهده دارند. این حفظ در گروه شناخت و رعایت صحیح وظایف هر یک از اعضاء است. بنابراین لازم است هر یک از زوجین با شناخت وظایف خویش و عمل به آن گامی در راستای تحکیم کانون خانواده بردارند. از جمله مزایای آراستگی مرد، افزایش قوام زندگی زناشویی است. از سویی، یکی از مسائلی که ممکن است نظام خانواده را تهدید کند، بی‌توجهی مرد به نیازهای روانی همسرش است. زن باید بتواند نیازهای روانی و عاطفی خود را از جانب همسرش تأمین شده بداند تا خطر بی‌عفتی وی به حد ناممکن برسد. اهمیت پاکدامنی زوجین تا آنجاست که امام رضا علیه السلام در کلامی، از نشانه‌های سعادت مرد را داشتن همسر عقیف می‌داند: «مَا أَفَادَ عَبْدٌ عَبْدًا فَائِدَةً خَيْرًا مِنْ زَوْجَةٍ صَالِحَةٍ، إِذَا رَأَاهَا سَرَّتَهُ، وَإِذَا غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ فِي نَفْسِهَا وَ مَالِهِ». [۲۱] به علاوه، عفاف و خویشتن داری بر حفظ خانواده و صیانت از روابط زوجین و در نتیجه سلامت روانی جامعه اثرگذار است.

از مسائلی که ممکن است نظام خانواده را تهدید کند، بی‌توجهی مرد به نیازهای روانی و جنسی همسرش است.

با این همه، معمولاً تکیه اصلی روی وظایف زن و ضرورت آرایش وی برای شوهرش است، اما همچنان که مرد نمی‌پسندد همسرش یک زن زولیده و نامرتب باشد، زن نیز همین توقع را از مرد زندگی اش دارد.

یکی از عواملی که زمینه روابط نامشروع زنان متأهل را فراهم می‌کند، عدم تأمین نیازهای عاطفی و جنسی در محیط خانه و از جانب همسر است. [۲۲] اگر مرد در منزل به وضع ظاهری اش نرسد، وقتی چشم همسرش در بیرون از خانه به مردان زیبا و مرتب می‌افتد، آنان را با شوهر خودش مقایسه می‌کند، متوجه می‌شود مردان دیگر از لحاظ ظاهری و پوشش، بهتر از همسرش است. تکرار این رفتارها، باعث می‌شود از شوهر خودش دلسرده شود، محبتش نسبت به شریک زندگی اش کم شود. اگر زن، نسبت به دستورات شرع مقدس تقید داشته باشد هیچ‌گاه تن به روابط ناسالم نمی‌دهد، ولی اگر از لحاظ اعتقادی ضعیف باشد این کمبود موجب می‌شود زن به منظور جبران آن محبت از دست رفته، به بیرون از فضای خانواده روی بیاورد.

روانشناسان معتقدند در بسیاری از موارد، انگیزه اصلی عشوہ گری افراطی و بیمارگونه زن، معلول بی‌توجهی مردان آنها به آنان و سرخوردگی عاطفی است. لذا عامل اصلی جنایت و انحراف زن را می‌توان در وجود و رفتار مردان آنها یافت. [۲۳] به همین دلیل، آموزه‌های ناب اسلامی که همیشه دغدغه حفظ و تقویت بنیان خانواده را دارد با تشویق همسران به خودآرایی، بر حفظ روابط زوجین تأکید کرده است.

امام رضا علیه السلام برای حفظ عفت زن و افزایش محبت میان زوجین، به مرد توصیه میکند تا هنگام حضور در کنار همسرش، خود را آماده و آراسته کند (الکافی، کلینی، ج ۵، ص ۵۶۷) این حدیث نشان می‌دهد بخشی از پاکدامنی زن، توسط اطرافیان وی و کیفیت عملکرد آنان و در رأس آن شوهرش تأمین می‌شود.

بخشی از پاکدامنی زن، توسط اطرافیان وی و کیفیت عملکرد آنان و در رأس آن شوهرش تأمین می‌شود.

حضرت در حدیث دیگری به نقل از پدران بزرگوارشان فرمودند: «زنان یهود از عفت بیرون رفتند و فاسد شدند و چنین نشدند مگر به دلیل کم‌توجهی شوهران به آرایش و نظافت خود و نیز فرمودند: همسرت از تو همان را می‌خواهد که تو از او توقع داری». [۲۴] از این روایت استفاده می‌شود زنان یهود پس از خروج از خانه و دیدن مردان زیباتر از شوهر خود به فساد کشیده

شدند. بنابراین یکی از راه هایی که به عفت زن کمک می کند، آراستگی شوهر است. امام علیه السلام بی عفتی را با تعبیر به فساد، نکوهش کردند، در عین حال راهکاری برای حفظ عفت زنان در عین حضور اجتماعی ارائه کردند و آن اینست که شوهر با آراستگی خود به عفت همسرش کمک کند.

۴- روش های معصومین علیهم السلام در آراستگی برای همسرشان

از جمله اصول مشترک در زندگی سراسر نور اهل بیت علیهم السلام اینست که آن بزرگواران علاوه بر طهارت باطنی، توجه زیادی به آراستگی و نظافت ظاهری داشتند و زیبایی خویش را به طرق مختلف، حفظ می کردند. اما این آراستگی تنها به حیات اجتماعی و زندگی جمعی آنان خلاصه نمی شد، بلکه در خانه و در شیرین ترین لحظات زندگی خویش که در کنار همسرشان بودند نیز به این اصل توجه داشتند. از جمله روش هایی که آنان برای آراستگی ظاهری خویش استفاده می کردند، عبارتند از:

یکی از راه هایی که به عفت زن کمک می کند، آراستگی شوهر است.

- آراستگی بدن و لباس

پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله در حدیثی فرمودند: «لباس های خود را تمیز کنید و موهای خود را کم کنید، مسواک بزنید و آراسته و پاکیزه باشید زیرا یهودیان چنین نکردند و زنان شان زناکار شدند».^[۲۵] رسول اکرم صلی الله علیه و آله در این حدیث ضمن تأکید بر شستشوی لباس ها و موها و مسواک زدن، بر آراستگی مردان تأکید می کنند و علت آن را چنین بیان می کنند که زنان یهود به دلیل عدم رعایت این امور از دایره عفت خارج شدند و این نشان میدهد که تمیزی و نظافت مرد نقش زیادی در بی رغبتی همسرش نسبت به مردان نامحرم دارد.

- آراستگی موی سر

یکی از جلوه گرتترین اجزای بدن، موی سر است که تمیزی و رسیدگی به آن نقش زیادی در زیبایی فرد دارد. امام صادق علیه السلام فرمود: «از زیباترین زیبایی ها، موی نیکو و قشنگ است».^[۲۶] بخشی از آراستگی مرد، مربوط به تمیزی موی سر او است. اصلاح مو، شانه کردن، رعایت بهداشت آن و خضاب کردن از مصادیق آراستگی موی سر است که بر جذابیت هرچه بیشتر مرد می افزاید. پس همانطور که مردان هنگام میهمانی رفتن و دیدار دوستان و یا در محیط کار به آراستگی موی خود اهمیت می دهند، باید بهتر یا شبیه آن را برای همسر خود داشته باشند.

سیره عملی امام رضا علیه السلام نشان میدهد که حضرت به آراستگی خویش توجه داشتند و موهای سر و صورت شان را رنگ می کردند. وقتی از علت این کار سؤال شد، امام علتش را زمینه ای برای پاکدامنی زنان بیان کردند.^[۲۷] این دقت حضرت در آراستگی، از توجه ایشان به جلب محبت همسرشان ناشی می شود. حسن بن جهم می گوید: بر امام کاظم علیه السلام وارد شدم در حالی که موهایش را سیاه رنگ کرده بود. گفتم: می بینم با رنگ سیاه خضاب کرده اید! فرمود: همانا در خضاب، اجر است. خضاب، استفاده از نعمتی الهی است که بر عفت زنان می افزاید. همانا زنان عفت را کنار گذاردند؛ چون همسران شان آراستگی را کنار گذاردند.^[۲۸] همچنین بر طبق روایات، مشکی کردن موها برای مردان موجب انس بیشتر آنها با همسرشان می شود.^[۲۹]

زنان عفت را کنار گذاردند، چون همسران شان آراستگی را کنار گذاردند.

- آراستگی صورت

پیرایش چهره و توجه به زیبایی صورت از دیگر اموری است که نقش مهمی در توجه همسران به یکدیگر و افزایش و علاقه مندی آنان دارد. همچنانکه وقتی از امام کاظم علیه السلام در مورد خضاب کردن ایشان سؤال شد حضرت علتش را افزایش عفت زن بیان کردند و در ادامه فرمودند عفت زنان از آن رو کاهش یافته است که شوهران آنها به سر و روی خود نمی رسند. (الکافی، کلینی، ج ۶، ص ۴۸۰)

سرمه کشیدن از دیگر مظاهر آراستگی صورت و از سنت های زیبای اهل بیت علیهم السلام بوده است. نادر خادم گوید: حضرت رضا علیه السلام به یکی از کسانی که در محضرشان بود فرمودند: سرمه بکش. بعد معلوم شد آن مرد در خانه خود زینت نمیکند. امام علیه السلام فرمودند: تقوا داشته باش و سرمه کشیدن را ترک نکن.^[۳۰]

- آراستگی با بوی خوش

استفاده از بوی خوش نقش به سزایی در بهداشت فردی و انبساط روحی دارد. در ارزش آراستگی با بوی خوش همین بس که اهل بیت علیهم السلام خود را با خوش بوترین عطرها معطر و به دیگران نیز سفارش می کردند. امام رضا علیه السلام عطر زدن را از اخلاق انبیاء می دانست. (الکافی، کلینی، ج ۵، ص ۵۶۷) این رفتار نیکو در سیره پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله نیز عیان بود، چنانکه هزینه ای که حضرت برای بوی خوش می کردند، بیشتر از هزینه ای بود که برای غذا صرف می کردند.^[۳۱] استفاده از بوی خوش موجب تمایل همسران به سوی یکدیگر شده و تقویت نیروی جنسی آنان را در پی دارد^[۳۲] که قطعاً یکی از عوامل زمینه ساز برای پاکدامنی زنان است. شاید به همین علت بود که امام رضا علیه السلام مردان را از ترک استفاده از عطر نهی می کردند.^[۳۳]

امام رضا علیه السلام مردان را از ترک استفاده از عطر نهی می کردند.

نتیجه گیری

از آنچه گذشت، روشن می شود آموزه های دینی توجه زیادی به آراستگی و تمیزی ظاهری دارد و سیره معصومین علیهم السلام نیز مؤید آنست، اما این آراستگی محدود به حضور اجتماعی نمی شود، بلکه فرد مؤمن در منزل نیز باید آراسته باشد. در این میان، آراستگی زن و شوهر برای یکدیگر از اهمیت ویژه ای برخوردار است؛ چنانکه از وظایف مشترک ایشان، زینت و آراستگی هر یک برای دیگری است. آراستگی مرد برای همسرش موجب افزایش عفت زن و تداوم زندگی ایشان می شود. وجود مقدس حضرات معصومین علیهم السلام به شیوه های مختلفی همچون آراستگی بدن و لباس، موی سر، صورت و استعمال بوی خوش خود را برای همسر خویش آراسته می کردند. شایسته است با تأسی به سیره نورانی اهل بیت علیهم السلام و توجه هرچه بیشتر به آراستگی ظاهری - در عین تزکیه باطنی - ضمن استحکام کانون خانواده خویش، زمینه را برای ایجاد جامعه ای عقیف فراهم کنیم.

فهرست منابع:

* قرآن کریم.

- بحارالأنوار، مجلسی، محمدباقر، چاپ دوم، بیروت، دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.
- تحریر الوسيلة، خمینی، روح الله، چاپ اول، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۹ش.
- سفينة البحار، قمی، عباس، چاپ اول، قم، اسوه، ۱۴۱۴ق.
- عیون أخبارالرضا علیه السلام، ابن بابویه، محمدبن علی، محقق/ مصحح: مهدی لاجوردی، چاپ اول، تهران، نشر جهان، ۱۳۷۸ق.
- فرهنگ فارسی، معین، محمد، چاپ اول، تهران، زرین، ۱۳۸۲ش.
- الکافی (ط-الإسلامية)، کلینی، محمدبن یعقوب، محقق/ مصحح: علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، چاپ چهارم، تهران، دارالکتب الإسلامية، ۱۴۰۷ق.
- لغتنامه دهخدا، دهخدا، علی اکبر، چاپ دوم، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ش.
- مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، مجلسی، محمدباقر، محقق/ مصحح: سیدهاشم رسولی محلاتی، چاپ دوم، تهران، دارالکتب الإسلامية، ۱۴۰۴ق.
- مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، نوری، حسین بن محمد، محقق/ مصحح: مؤسسة آل البيت علیهم السلام، چاپ اول، قم، مؤسسة آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۸ق.
- مقدمه ای بر روانشناسی زن با نگرش علمی و اسلامی، هاشمی رکاوندی، مجتبی، چاپ اول، قم، شفق، ۱۳۷۰.
- مکارم الأخلاق، طبرسی، حسن بن فضل، چاپ چهارم، قم، الشریف الرضی، ۱۴۱۲ق.
- من لایحضره الفقیه، ابن بابویه، محمد بن علی، محقق/ مصحح: علی اکبر غفاری، چاپ دوم، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۳ق.
- نهج البلاغة، شریف الرضی، محمدبن حسین، محقق/ مصحح: صبحی صالح، چاپ اول، قم، هجرت، ۱۴۱۴ق.
- نهج الفصاحة، پاینده، ابوالقاسم، چاپ چهارم، تهران، دنیای دانش، ۱۳۸۲ش.
- وسائل الشیعة، حرعالمی، محمدبن حسن، محقق/ مصحح: مؤسسة آل البيت علیهم السلام، چاپ اول، قم، مؤسسة آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۹ق.

پی نوشت ها:

[۱]. مستدرک الوسائل، نوری، ج ۱۶، ص ۳۱۹

- [۲]. قال ابوالحسن عليه السلام: «مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ التَّنْظُفُ وَ التَّطَيُّبُ وَ حَلْقُ الشَّعْرِ وَ كَثْرَةُ الطَّرُوقَةِ». (الكافي، كليني، ج ۵، ص ۵۶۷؛ مكارم الاخلاق، طبرسی، ص ۴۰)
- [۳]. «و لَا يُبَدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا...؛ و زینت خود را جز آن مقدار که ظاهر است آشکار ننمایند». (نور:۳۱) «و لَا تَبْرَجْنَ تَبْرَجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى؛ و همچون جاهلیت نخستین (در میان مردم) ظاهر نشوید». (احزاب:۳۳)
- [۴]. الكافي، كليني، ج ۵، ص ۵۰۸؛ وسائل الشيعه، حرعاملی، ج ۲۰، ص ۱۵۸
- [۵]. الكافي، كليني، ج ۵، ص ۵۶۷
- [۶]. بگو: «چه کسی زینت های الهی را که برای بندگان خود آفریده حرام کرده است؟!»
- [۷]. مكارم الاخلاق، طبرسی، ص ۴۱
- [۸]. «... وَ تَجَمُّلاً فِي فَاقَةٍ...». (نهج البلاغه، صبحی صالح، ص ۳۰۵)
- [۹]. مكارم الاخلاق، طبرسی، ص ۹۸؛ بحارالانوار، مجلسی، ج ۷۶، ص ۳۰۸
- [۱۰]. چادر خز چهارگوشه نگارین. (دهخدا، لغتنامه دهخدا، ج ۱۳، ص ۲۱۰۶۱)
- [۱۱]. جامه ابریشمین. (فرهنگ فارسی، معین، ج ۲، ص ۱۱۳۲)
- [۱۲]. بحارالانوار، مجلسی، ج ۷۶، ص ۲۹۸
- [۱۳]. بحارالانوار، مجلسی، ج ۱۶، ص ۲۴۹
- [۱۴]. الكافي، كليني، ج ۵، ص ۳۲۴؛ الكافي، كليني، ج ۵، ص ۵۰۹
- [۱۵]. تحريرالوسيله، خمینی، ص ۷۴۷
- [۱۶]. الكافي، كليني، ج ۵، ص ۵۱۱
- [۱۷]. مكارم الاخلاق، طبرسی، ص ۸۰
- [۱۸]. کافي، كليني، ج ۵، ص ۵۶۷
- [۱۹]. بحارالانوار، مجلسی، ج ۴۶، ص ۲۹۳
- [۲۰]. الكافي، كليني، ج ۵، ص ۴۹۴
- [۲۱]. کافي، كليني، ج ۵، ص ۳۲۷
- [۲۲]. برای اطلاع بیشتر رک: عوامل گرایش زنان و مردان متأهل به رابطه نامشروع جنسی، شیردل، فصلنامه رفاه اجتماعی، ش ۲۲.
- [۲۳]. مقدمه ای بر روانشناسی زن، هاشمی، ص ۸۵.
- [۲۴]. مكارم الاخلاق، طبرسی، ص ۸۱
- [۲۵]. نهج الفصاحه، پاینده، ص ۲۲۶
- [۲۶]. الكافي، كليني، ج ۲، ص ۶۱۵
- [۲۷]. ذروان مدائنی می گوید بر امام رضا علیه السلام وارد شدم. ایشان مشغول خضاب کردن بودند. گفتم: فدایت شوم خضاب کرده ای؟ فرمود: بلی خضاب کردن اجر و ثواب زیادی دارد. آیا نمی دانی آراستن ظاهر به عفت زنان می افزاید؟» (مكارم الاخلاق، طبرسی، ص ۷۹)
- [۲۸]. الكافي، كليني، ج ۶، ص ۴۸۰
- [۲۹]. الكافي، كليني، ج ۶، ص ۴۸۳؛ من لايحضره الفقيه، ابن بابويه، ج ۱، ص ۱۲۱
- [۳۰]. مكارم الاخلاق، طبرسی، ص ۴۷؛ بحارالانوار، مجلسی، ج ۷۳، ص ۹۶